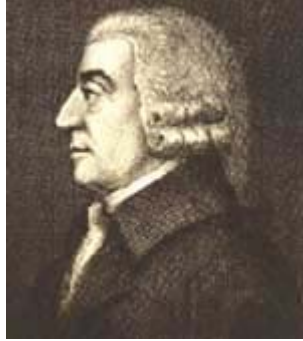

Adam Smith'in "görünmez el"i ve J. M. Keynes'in piyasa dengesi üzerinde yaşayan futbol

Mustafa Taha <http://www.verkac.org/15> Ekim 2005 Cumartesi

"John Maynard Keynes" kıyısından köşesinden de olsa iktisat, ekonomi dersi alan, eğitimi gören herkesin aklında kalan şahsiyetlerden biridir. Kendisi hem ortaya koyduğu iktisadi kuram hem de özel hayatı nedeniyle her daim konuşulmuştur. (kendisi, homoseksüel olduğu iddia edilecek kadar ilgi çeken bir şahsiyettir) Keynes, piyasanın kendi haline bırakılması durumunda dengeye geleceğini söyler. (Bu noktada yazının sonunda yer alan Tuğrul Akşar eleştirisine hak vermemek elde değil, tek cümle ile yapılan anlatımdan kaynaklanan yanlış anlamayı düzeltmek gerektiğini düşünüyorum. 1929 buhranı sonrasında ortaya çıkan durumun sonucunda devletin müdahalesi gerektiğini ortaya çıkmıştır. Keynes'in fikirlerini sürdürdüğü konjektürün büyük bir buhran ve arkasından da gelen dünya savaşı koşullarında oluştuğunu belirtmekte yarar var.) John Maynard Keynes'den bahsetmişken iktisat tarihi açısından daha geriye gitmekte fayda olduğuna inanıyorum. İktisat biliminin önemli sayılan başka bir ismini de anmak istiyorum. İskoç iktisatçı "Adam Smith" yaşadığı dönemde " görünmez el" kavramını ortaya atmıştır. Görünmez el kavramı ile "bireyler fayda, üreticiler kâr maksimizasyonu pesinde koşarlarsa ekonomide devlete gerek kalmayacağı"

anlayışı vurgulanır. Böylece devletin piyasaya müdahalesine gerek olmaz. Bu teorileri bugünkü futbol dünyasına uygulayacak olursak piyasa içerisinde bu "dengeyi" ve "görünmez el" görevini zengin ve piyasaya hakim olan kulüpler üstlenmiştir. Futboldaki bireyler "futbolcu", üreticiler de "zengin kulüpler ve onların başkanları ya da sahipleri" şeklinde bir tanımlamanın yanlış olmayacağını düşünüyorum.

Bu zengin kulüpler açısından hakim olan anlayış da piyasaya dış müdahaleler olmaması gerektiğidir. Eğer bir müdahale gerekirse bu müdahale piyasanın dışından değil, kendi içinden yapılmalıdır. Bunu da yapacak olan söz sahibi zengin kulüplerdir. (G-14 ideal bir örnek) Yapılan bu müdahalelerin sağlıklı olacağını düşünmek ne yazık ki iyi niyetlilikten ötesi değildir. Müdahale eden taraflar yaptıkları müdahaleler ile kendi ellerini daha da güçlendirmeye çalışırlar. Böylece olmayan piyasa dengesi, pozitif yöne kayacağına aksine daha da negatif bir yöne doğru kayar. Yani piyasanın dengeye gelmesi için "görünmez el" aslolan işlevinin tersine hareket ederek piyasa dengesinin daha da bozulması için uğraşır. Futbolun zenginlerinin oluşturduğu piramidin en üstü ile en altı arasındaki başta finansal olmak üzere, yönetim dengelerindeki fark daha da belirginleşir.

Yukarıda değişik bir şekilde anlatmaya alıttığım günümüz futbolunu tasvir eden bu anlayış dünya futbolunun en yetkili kurumu FİFA'nun da hoşuna gitmiyor. FİFA, bu durumdan hoşnut olmamasına karşın gerekli müdahalelerde bulunmaktan çekiniyor. Yani terbiyesini yitirmiş hatta terbiyesizleştğini, arsızlaştığını söyleyebileceğimiz ” görünmez el”i terbiye etme işine pek yanaşmıyor. Fakat günün birinde ister istemez, futbolun en üst kurumları FİFA ve UEFA bu işe karışmak zorunda kalacak. Sepp Blatter'in geçtiğimiz hafta içerisinde dünyanın önde gelen ekonomi ve iş çevresi gazetelerinden Financial Times'a verdiği ve okuyuculardan gelen soruları yanıtlar şeklinde yapılan röportaj da bunun sinyallerini

veriyor.

Blatter, bu gidişatın değişmesini gerektiğini ima ediyor. Fakat ima etmekten ötesinin ne zaman gerçekleşmesi gerektiğini ve ya kim ya da hangi kurum tarafından bu değişimin gerçekleşeceğini belirtmiyor. Futbol takımlarının 11 yabancı futbolcu ile sahaya çıkmasından rahatsızlık duyuyor ve 5 yabancı, 6 ulusal futbolcudan oluşan bir takımın dengeli ve doğru olacağını belirtiyor. ABD'de deki spor dallarında uygulanan “salary cap” yani sınırlı bütçe uygulamasının futbol için mümkün olmadığını bu tür önlemlerin delinebileceğini ifade ediyor. Yapılması gerekenin oyuncuların, menajerlerin, kulüplerin ve teknik direktörlerin mantalitesinin değişmesi olduğunu vurguluyor. Belki Blatter'in bahsettiği bu aktörlerin değişiklerden hoşlanacağını söyleyebilir miyiz? Hiç zannetmiyorum.

FİFA veya UEFA'nın bu tür konularda düzenleme yapmayı bir kenara bırakın, kendisi savunma durumuna geçmiş şekilde. Belçika'nın Charleroi kulübünün milli maçta oyuncusunun sakatlanması üzerine FİFA'ya açtığı dava olayların hangi noktaya uzanabileceğini göstermesi açısından önemli.

Peki FİFA ve UEFA futbolu regüle edecek kararlara imza atamıyorsa “piyasayı dengeye” kim getirecek, “dengesini yitiren görünmez el”e kim müdahale edecek soruları önem kazanıyor. Futbolun merkezi durumunda bulunan Avrupa kıtasında bu işe “Avrupa Komisyonu” müdahale etmiş durumda. Komisyon daha önce futbolcuların sözleşmeleri ve dolaşımaları konusunda bağlayıcı daha doğrusu uzlaşmayı zorunlu bırakan kararlara imza atmıştı. Bugünlerde bu tür başka bir karara daha imza atılmak üzere. En azından bu yönde çabalar mevcut. İngiltere'de onüç yıldır Premier League maçlarının yayın haklarını elinde bulunduran Rupert Murdoch'ın BSkyB kanalının tekel olduğu yönünde olduğuna dair açıklamalar Avrupa Komisyonunun futbolun geleceğine ilişkin kararlarda önemli bir etken olacağını ortaya koyuyor. Bu tür düzenlemeler hem futbolu yönetmek isteyen kulüplere hem de onların üzerinden futbola dolaylı yoldan etki eden sponsor şirketlere yapılan önemli bir uyarı. Zengin kulüpler için figüran rolü üstlenen piramidin alt katmanlarında yeralan kulüpler ise başta

finansal payda olmak üzere pasta içerisinde daha önemli paylar almak için yeni alternatifler sunmak zorundalar. Aksi takdirde eşitsizlik daha da artarak devam edecektir.

Futbolun kendi iç dinamiklerinin hoşuna gitmese de “liberalizm”e aykırı da olsa, oyunun dengeli bir düzenlemeye gitmesi için piyasanın dışında etkin müdahalelere ihtiyacı var. Aksi takdirde futbol sadece zengin ve büyük kulüplerin oynadığı bir oyuncak haline gelecek.